

**Григорій ПЕРЕПЕЛИЦЯ,**  
доктор політичних наук, професор,  
директор Інституту зовнішньополітичних досліджень,  
професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики  
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин  
Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

**Наталія НОВИЦЬКА,**  
другий секретар із консульських питань  
Посольства України в Королівстві Норвегія,  
аспірантка кафедри міжнародного регіонаознавства  
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка

## **ВПЛИВ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ НА БЕЗПЕКОВЕ СТАНОВИЩЕ ДЕРЖАВ ПЕРСЬКОЇ ЗАТОКИ**

*Анотація.* У статті розглянуто вплив військової агресії росії проти України на держави Перської затоки. Висвітлено позиції арабських держав щодо війни та рівень співпраці зі сторонами. Наведено причини геджування політики держав Перської затоки до тіснішої співпраці з росією та КНР з одночасним послабленням позицій США серед країн регіону. Проаналізовано наслідки війни росії проти України для арабських монархій. Обґрунтовано значний вплив агресії рф проти України на продовольчу безпеку регіону Близького Сходу та зростання цін на нафту у світі. Арабські країни Перської затоки занепокоєні тим, що російсько-українська війна поставила під загрозу безперервне постачання сільськогосподарської продукції на міжнародні ринки, спровокувавши суттєвий стрибок цін на продукти, що зрештою може призвести до непередбачуваних проблем.

*Ключові слова:* Україна, Перська затока, ОАЕ, Саудівська Аравія, Близький Схід, агресія росії проти України, гуманітарна допомога, політика США на Близькому Сході.

Повномасштабний напад росії на незалежну Україну серйозно вплинув не лише на держави Європи, а й на решту світу. Держави, які раніше зберігали нейтральний статус, тепер активно підтримують Україну, а деякі з тих, хто досі тісно співпрацював з нею, навпаки віддалилися.

Як і решта арабського світу, шість країн Ради співробітництва арабських держав Перської затоки – Бахрейн, Кувейт, Оман, Катар, Королівство Саудівська Аравія (КСА) та Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ) – відповіли на російське вторгнення в Україну з позиції власних інтересів. Хоча бойові дії в Україні не становлять прямої загрози регіональній стабільності Близького Сходу, є численні вторинні наслідки, які потенційно можуть вплинути на інтереси цих держав, як-от: нестабільність на енергетичних ринках, економічні потрясіння через міжнародні санкції проти росії, нові точки напруги в політичних відносинах з адміністрацією Байдена. Важливо те, що знову зосереджено увагу на балансуванні між історично надійними політичною і безпековою інтеграціями в американську мережу партнерства на Близькому Сході та швидким зростанням економічних, енергетичних та інвестиційних зв'язків з росією та Китаєм [1].

### **Геополітичне розширення країн Перської затоки під впливом російсько-української війни**

Після повномасштабної збройної агресії РФ проти України багато арабських лідерів, яких вважають прагматичними та проамериканськими, утримуються від критики росії та прагнуть максимально дистанціюватися від кризи між Москвою та Заходом. Деякі навіть зволікали та не йшли на співпрацю зі США, які прагнули політично та економічно ізолювати РФ. Хоча ще надто рано передбачати довгострокові наслідки російського вторгнення в Україну для Близького Сходу, важливо вивчити можливі напрями розвитку подій з огляду на позиції арабських країн і ролі великих держав у регіоні [2].

Офіційні особи в країнах Перської затоки висловили підтримку дипломатичному шляху завершення війни. Це частково відображає небажання стати залученими до тієї міри, коли лідери держав регіону можуть зіткнутися з тиском узяти ту чи іншу сторону, хоча що довше триватиме війна, то ширшими ставатимуть лінії розлому між Заходом і росією. Загалом Катар і Кувейт стали на бік підтримки України, Саудівська Аравія та ОАЕ, які тяжіють до співпраці з росією, посіли обережнішу позицію, а Бахрейн і Оман здебільшого намагаються зберігати нейтралітет. Пам'ять Кувейту та Катару про вторгнення чи загрозу з боку більших сусідів досі яскрава, а отже, сприяє розумінню того, що Україна є жертвою агресії, тоді як лідери Саудівської Аравії та ОАЕ мають нерозв'язані проблеми з адміністрацією Байдена, а також міцніші нафтові та оборонні зв'язки з росією [1].

Хоча підтримка останніх незначна, а втім, на початку повномасштабного вторгнення РФ влада ОАЕ виділила 5 млн дол. США у фонд екстреної гуманітарної допомоги ООН Україні. Окрім цього, ОАЕ неодноразово надсилали літаки з продовольством і медикаментами для громадян України, які змушені були втекти від війни до Польщі [12]. Саудівська Аравія

є одним із провідних донорів гуманітарної допомоги: виділила ООН та Польщі 10 млн дол. США для підтримання українських біженців. Торік ця країна була третьою у світі та першою поміж арабських держав із надання допомоги, виділивши грантів на загальну суму понад 841 млн дол. США [14]. Окрім цього, Саудівська Аравія передала Польщі медичного обладнання на суму 4 млн дол. для підтримки українських пацієнтів [13]. Напряму жодна з держав Перської затоки Україні допомогу не надала.

Ба більше, деякі виробники нафти в Перській затоці прагнуть скористатися війною, щоб покращити своє економічне становище, незважаючи на те, що більшість арабських країн усе ще розглядають свої відносини зі США як центральний елемент власної безпеки та неабияк стурбовані зменшенням уваги Вашингтона до Близького Сходу загалом і до своїх безпекових проблем зокрема. Тепер ці країни намагаються вивести відносини з Вашингтоном на новий рівень, пробуючи використати росію та Китай як додаткове джерело політичної, економічної та навіть військової підтримки, а відтак із цієї позиції тиснути на США, щоб ті відкорегували свою політику. «Поворот Байдена до Азії» можна інтерпретувати як «поворот від Близького Сходу», оскільки увага Вашингтона спрямована передусім на Китай, і це може підштовхнути країни Перської затоки до тіснішої співпраці з КНР [10].

В очах офіційних Абу-Дабі та Ер-Ріяду США не були послідовним регіональним союзником, про що частково свідчить спроба США відновити дію ядерної угоди з Іраном та односторонній відступ з Афганістану в 2021 році. Центральною подією, яку сприйняли як доказ сумнівної відданості Вашингтона безпеці арабських держав, стало те, що США не вдалися до військової відповіді Ірану за напад на стратегічні нафтові об'єкти в Саудівській Аравії 2019 року. Серед аналітиків та посадовців арабських держав Перської затоки дедалі міцнішає переконання, що їхнім країнам не можна розраховувати на те, що Сполучені Штати неодмінно прийдуть їм на допомогу в разі нападу Ірану. Цю невпевненість посилили події в Україні.

Іран, який є головним ворогом Саудівської Аравії та ОАЕ, може невдовзі повернутися зі своєю нафтою на світовий ринок, тож відновлення ядерної угоди означатиме конкуренцію з арабськими нафтовими монархіями, а також економічно розширить можливості Тегерана підтримувати своїх проксі в регіоні, наприклад, хуситів. Угода з Іраном значно уповільнить розвиток його ядерної програми, утім у перспективі створить ще більші занепокоєння щодо безпеки.

Об'єднані Арабські Емірати наголошували на своїх тісних стосунках із російським керівництвом, допомагаючи їм обійти деякі санкції, та навіть стверджували, що сторони мусять прагнути політичного компромісу, натякаючи, що росія має якісь законні претензії, а Україна повинна чимось поступитися. Під час голосування в Радбезі ООН щодо резолюції про засудження дій РФ

ОАЕ утрималися, адже бажали залучити російську підтримку для послаблення ембарго на зброю хуситам у Ємені. Однак згодом потужний тиск США змусив ОАЕ разом із Саудівською Аравією та Єгиптом підтримати засудження російської агресії на Генеральній Асамблеї ООН [3].

На цьому тлі відбулися зміни в зовнішній політиці кількох арабських країн: вони вдалися до стратегічного геджування, яке полягало в зміцненні відносин з Китаєм і росією. Арабські держави співпрацюють з РФ у царинах регулювання цін на нафту, купівлі зброї та розвитку туристичного сектора економіки (потік російських туристів туди справді зростає). Зокрема, ОАЕ встановили тісні відносини з Президентом Сирії Башаром Асадом, союзником росії, і, за деякими даними, фінансували діяльність російських найманців ПВК «Вагнер» у Лівії. Можливо, ще однією перевагою в очах лідерів арабських країн є готовність РФ застосовувати силу, на відміну від США. А нещодавно Об'єднані Арабські Емірати призупинили переговори про придбання літаків F-35, які були частиною умов для підписання Авраамових угод з Ізраїлем.

У день російського вторгнення в Україну було повідомлено, що ОАЕ придбають китайські винищувачі чи навчальні літаки L-15. Саудівська Аравія також скористалася війною, щоб дати сигнал Вашингтону про те, що має альтернативи [11]. Президента Китаю Сі Цзіньпіна запросили відвідати КСА після закінчення Рамадану, і Ер-Ріяд навіть оголосив, що відтепер розглядає можливість встановлення цін на нафтові угоди з Китаєм (головним споживачем саудівської нафти) у китайських юанях замість американського долара.

Саудівська Аравія нещодавно підписала угоду з китайською державною оборонною компанією щодо конструювання військових безпілотників на своїй території, а ОАЕ закуповує в КНР безпілотники та авіаційні ракети. Навіть Ізраїль дещо знижує свої ставки, зокрема дистанціюючись від різкої критики війни росії проти України та залучаючи китайські інвестиції в порт Хайфи. Останнє – проблема для ізраїльської національної безпеки (а також для американської), адже Китай може становити серйозну контррозвідувальну загрозу, якщо йому буде надано доступ до комерційного порту поруч із ізраїльською військово-морською базою. Це також може стати підставою для того, що кораблі ВМС США більше не заходитимуть у порти Ізраїлю, зокрема для обслуговування 6-го флоту [15].

З огляду на складні стосунки Президента США Джо Байдена з принцом Саудівської Аравії Мухаммедом ібн Салманом через вбивство журналіста «Washington Post» Джамалія Хашоґджі, малоімовірно, щоб Байден наважився відвідати Саудівську Аравію найближчим часом, якби вторгнення росії в Україну не порушило світових поставок нафти та газу й не спричинило зростання цін на вуглеводні. Керуючись необхідністю ринкової

дисципліни та перевагою утримання високих цін, Саудівська Аравія не має наміру розривати свою угоду ОПЕК+ з РФ, у якій сторони погодилися повільно відновлювати спільний видобуток нафти. Справді, протягом другого кварталу 2022 року Ер-Ріяд подвоїв імпорту російської сирової нафти для внутрішнього використання, а тоді експортував власну нафту за вищими цінами, фактично допомагаючи фінансувати війну Росії проти України.

Очевидно, що нафтові питання традиційно стали головним пунктом на порядку денному візиту Байдена до КСА, але бажання Білого дому представити його в контексті конкуренції великих держав і необхідності протистояти дедалі сильнішому впливу Росії та Китаю в регіоні також відіграло роль. З огляду на тверде переконання Байдена про те, що XXI століття буде боротьбою між демократіями та автократіями, цілком природно, що Вашингтон хоче зміцнити відносини з вагомими регіональними акторами.

Крім того, війна в Україні може погіршити продовольчу безпеку багатьох мешканців Близького Сходу. Це ускладнюють втручання спекулянтів, а також паніка серед громадян, що може ще більше посилити зростання цін, які вже й так суттєво виростили за останні два роки. Слабкі країни, які ще досі не оговталися від кризи COVID-19, стурбовані зростанням цін на енергоносії та зерно. Адже це може спричинити соціальну напруженість у деяких державах регіону, наприклад, у країнах зі слабкими системами соціального захисту, нечисленними можливостями працевлаштування, обмеженими бюджетами та владою, що не користується широкою підтримкою [9]. Як експортери нафти та газу, арабські країни Перської затоки можуть пожинати несподівані надприбутки від підвищення цін унаслідок війни Росії з Україною. Саудівській Аравії, наприклад, потрібно, щоб ціна на сирову нафту була не нижчою ніж 70 дол. за барель, – так вона може збалансувати свій бюджет. Після вторгнення Росії в Україну ціна підскочила до понад 130 дол., потім встановилася на рівні трохи менше ніж 100 дол., а тоді знову зросла – після заборони президента США Дж. Байдена на імпорту російської нафти [7]. А ще деякі держави Перської затоки, з їх невеликим населенням, високим доходом на душу населення та великими потужностями для зберігання зерна, мають більшу «подушку безпеки», ніж багато інших країн регіону, що захищає їх від економічних потрясінь через брак пропозиції та зростання цін на сільськогосподарські товари.

### **Вплив російсько-української війни на продовольчу кризу в державах Перської затоки**

Вторгнення Росії в Україну залишило Чорноморський регіон відірваним від світового ринку, що загрожує продовольчій безпеці для мільйонів людей на Близькому Сході та в Африці. Через війну скоротився експорт продовольства з України та Росії, зокрема пшениці, кукурудзи

та соняшникової олії, зросли ціни на ці товари. Окрім цього, можна спостерігати підвищення попиту на продукти-замінники, зокрема на альтернативні кулінарні олії, і скорочення експорту добрив із регіону Чорного моря. Відповідно зазнали змін види та обсяги сільськогосподарських культур, які виробники планують вирощувати в усьому світі. Висока вартість енергоносіїв створює додаткові підстави для підвищення цін на продукти харчування та добрива.

Варто наголосити, що до війни на Україну та росію припадало понад чверть світового експорту пшениці. Найвразливішими до наслідків підвищення цін є країни, які покладаються саме на імпорт для задоволення своїх потреб у продовольстві. За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), п'ятдесят країн світу завозять щонайменше тридцять відсотків імпортованого зерна саме з України та росії. На Близькому Сході та в Північній Африці до цих країн належать Ліван, Єгипет, Лівія, Оман, Саудівська Аравія, Ємен, Туніс, Іран, Йорданія та Марокко [8]. ОАЕ, Катар і Оман також імпортують багато пшениці з росії та України, але вони та їхні сусіди мають менше причин для занепокоєння.

Війна вже призвела до зростання цін на хліб у Єгипті, який є найбільшим імпортером пшениці у світі. Там занепокоєні можливими народними заворушеннями через зростання цін на продукти харчування, які раніше, у комплексі з іншими соціальними проблемами, призводили до протестів у Єгипті, Марокко, Йорданії та Тунісі й могли загрожувати стабільності режимів. Імовірно, щоб запобігти цьому, такі країни арабського світу, як Єгипет і Йорданія, посилять свою економічну залежність від країн Перської затоки, які, відповідно, можуть скорегувати свою політику [4]. США вже виділили 1 млрд дол. на продовольчу безпеку регіону, показавши в такий спосіб, що Вашингтон візьметься за цю важливу для Близького Сходу проблему та спробує допомогти регіону пом'якшити наслідки російсько-української війни.

Країни Аравійського півострова, найпевніше, й надалі працюватимуть над диверсифікуванням своїх політичних, економічних і навіть військових опор, водночас спонукаючи США доводити, що ті гідні довіри як союзник, та започаткувати нову основу відносин. Те, що деякі арабські держави обрали помітний нейтралітет, вказує на зміни, які вже відбулися в політиці США на Близькому Сході. Більшість арабських країн визнають, що наразі не мають гідної заміни перевазі Сполучених Штатів Америки і досі розглядають тісні відносини з ними як центральний елемент своєї безпеки. На думку очільників нафтовидобувних монархій, їм слід компенсувати цей недолік у кілька способів: посиленням своєї військової могутності, підтриманням належних відносин з Іраном і зміцненням відносин з іншими країнами та великими державами поряд зі США. Інакше кажучи, навіть якщо Сполучені Штати

Америку відновлять свою увагу до Близького Сходу після війни, зростання присутності інших впливових акторів у регіоні триватиме, як і триватиме арабська політика геджування ризиків та можливостей [4].

### Висновки

Подібно до вторгнення США в Ірак, наслідки якого досі доволі відчутні, збройний напад росії на Україну може стати каталізатором подальшого жорстокого конфлікту та недобросовісної дипломатії на Близькому Сході й у Північній Африці. Ці наслідки вже величезні: порушення поставок продовольства, різке зростання цін на енергоносії та раптове дипломатичне перегрупування навколо проросійського та проукраїнського блоків.

Вторгнення росії в Україну показало, що цілі США у сфері безпеки значно відрізняються від цілей деяких арабських партнерів. Утримання ОАЕ під час голосування в Раді Безпеки ООН щодо засудження російської агресії, відмова Саудівської Аравії та ОАЕ збільшити видобуток нафти, щоб компенсувати стрибок цін, спричинений санкціями на російську нафту – це все наслідки напружених відносин цих держав з адміністрацією Байдена. Ці країни чітко дали зрозуміти, що пріоритезують відносини з москвою, попри те, що покладаються на США з питань власної безпеки. У довгостроковій перспективі Вашингтон має вибір: далі підтримувати цих правителів, попри їхнє чітке рішення не підтримувати США, або фундаментально переглянути відносини із цими автократичними державами [5].

Отже, російсько-українська війна може стати своєрідною точкою бифуркації для американської політики щодо Близького Сходу, моментом, коли американський уряд може вирішити, що продаж зброї арабським автократіям більше не має переважати такі американські цінності, як підтримання прав людини.

Країни Перської затоки посіли переважно вичікувальну позицію стосовно війни росії проти України через складність геополітичної ситуації на Близькому Сході та рівень сприйняття російської пропаганди й ціннісних орієнтирів держав регіону. Крім того, необхідно розуміти, що для недемократичних політичних режимів арабських держав ментально простіше та ближче розуміти так само автократичний режим рф. Водночас позицію держав Близького Сходу визначає чинник продовольчої безпеки.

1. Ulrichsen, K. S. (2022). 'The GCC and the Russia-Ukraine Crisis', *Arab Center Washington DC*, 22 March [online]. Available at: <https://arabcenterdc.org/resource/the-gcc-and-the-russia-ukraine-crisis> [in English].
2. Wehrey, F. (2022). 'The Impact of Russia's Invasion of Ukraine in the Middle East and North Africa', *Carnegie Endowment for International Peace*, 19 May [online]. Available at: <https://carnegieendowment.org/2022/05/19/impact-of-russia-s-invasion-of-ukraine-in-middle-east-and-north-africa-pub-87163> [in English].
3. 'UAE votes in favour of UN General Assembly Resolution on Ukraine' (2022). *Gulf News*, 4 March, [online]. Available at: <https://gulfnnews.com/uae/uae-votes-in-favour-of-un-general-assembly-resolution-on-ukraine-1.86184621> [in English].

4. Guzansky, Y. (2022). 'The War in Ukraine and Strategic Hedging by Arab Countries', *The Institute for National Security Studies*, 21 March [online]. Available at: <https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/2022/03/no.-1575.pdf> [in English].
5. Deknatel, F. (2022). 'The Ukraine War's Impacts in the Middle East: A Democracy in Exile Roundtable', *Democracy for the Arab World Now*, 6 April [online]. Available at: <https://dawnmena.org/the-ukraine-wars-impacts-in-the-middle-east-a-democracy-in-exile-roundtable> [in English].
6. Macaron, J. (2022). 'How does Russia's invasion of Ukraine impact the Middle East?', *Al Jazeera*, 17 March [online]. Available at: <https://www.aljazeera.com/opinions/2022/3/17/how-does-russias-invasion-of-ukraine-impact-the-middle-east> [in English].
7. Hiltermann, J. et al (2022). 'The Impact of Russia's Invasion of Ukraine in the Middle East and North Africa', *The International Crisis Group*, 6 April [online]. Available at: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/impact-russias-invasion-ukraine-middle-east-and-north-africa#gulf> [in English].
8. Welsh, C. (2022). 'The Impact of Russia's Invasion of Ukraine in the Middle East and North Africa', *The Center for Strategic and International Studies*, 18 May [online]. Available at: <https://www.csis.org/analysis/impact-russias-invasion-ukraine-middle-east-and-north-africa> [in English].
9. Kammer, A. et al (2022). 'How War in Ukraine Is Reverberating Across World's Regions', *International Monetary Fund*, 15 March [online]. Available at: <https://blogs.imf.org/2022/03/15/how-war-in-ukraine-is-reverberating-across-worlds-regions> [in English].
10. Timofte, C. (2022). 'Between a Rock and a Hard Place: The UAE and Saudi Arabia Face the Pressure over Ukraine War', *Institute of New Europe*, 27 June [online]. Available at: <https://ine.org.pl/en/between-a-rock-and-a-hard-place-the-uae-and-saudi-arabia-face-the-pressure-over-ukraine-war> [in English].
11. 'UAE to order L15 planes from China as it diversifies suppliers' (2022). *Al Jazeera*, 23 February [online]. Available at: <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/23/uae-to-order-12-l15-planes-from-china-as-it-diversify-suppliers> [in English].
12. Narayan, A. (2022). 'UAE sends 27 tons of food, medical aid to Ukraine refugees in Poland', *Al Arabiya*, 18 June [online]. Available at: <https://english.alarabiya.net/News/gulf/2022/06/18/UAE-sends-27-tons-of-food-medical-aid-to-Ukraine-refugees-in-Poland> [in English].
13. 'Saudi Arabia to give Poland medical equipment to help Ukrainian patients' (2022). *The First News*, 23 May [online]. Available at: <https://www.thefirstnews.com/article/saudi-arabia-to-give-poland-medical-equipment-to-help-ukrainian-patients-30549> [in English].
14. Hassan, R. (2022). 'Saudi Arabia provides \$10m in urgent aid to Ukrainians', *Arab News*, 13 April [online]. Available at: <https://www.arabnews.com/node/2062336/saudi-arabia> [in English].
15. Miller, A. D., Kurtzer, D. C. (2022). 'Biden's Brief Middle East Pivot Won't Last', *Foreign Policy*, 19 July [online]. Available at: <https://foreignpolicy.com/2022/07/19/biden-middle-east-trip-saudi-israel-russia-ukraine-iran> [in English].



**Hryhorii PEREPELYTSIA,**  
*Doctor of Political Science, Full Professor,  
Director of the Foreign Policy Research Institute,  
Department of International Relations and Foreign Policy,  
Educational and Scientific Institute of International Relations,  
Taras Shevchenko National University of Kyiv;*

**Natalia NOVYTSKA,**  
*Second Secretary for Consular Issues,  
Embassy of Ukraine in the Kingdom of Norway,  
Postgraduate student of the Department of International Regional Studies,  
Educational and Scientific Institute of International Relations,  
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

## **THE INFLUENCE OF RUSSIAN AGGRESSION AGAINST UKRAINE ON THE SECURITY SITUATION OF THE PERSIAN GULF COUNTRIES**

*Abstract.* The Middle Eastern countries did not join the Western-led condemnation of russia's aggression against Ukraine and refused to join efforts to isolate the russian federation economically. The article examines the impact of the russian-Ukrainian war on the Persian Gulf states. The stance of the Arab states regarding the ongoing conflict and the level of cooperation with its parties are highlighted. The reasons for hedging the policy of the Persian Gulf states to closer cooperation with russia and the People's Republic of China with the simultaneous weakening of the US position are given. The authors argue that the war of russia against Ukraine may serve as a bifurcation point for the American Middle East policy. It would manifest in a tipping point when the US government shall decide that weapons cannot be sold to the Arab autocracies in cases where it would demean American values, such as the support for human rights.

The consequences of the war between russia and Ukraine for the Arab monarchies and food security in the Middle East region, as well as the rise in oil prices in the world, are analysed. The Arab countries are concerned that the war has jeopardised the uninterrupted supply of agricultural products to international markets, provoking a significant jump in product prices, which in the long run may lead to unforeseen consequences. The analysis of stances of the Persian Gulf states on russian aggression is stipulated by the complexity of the geopolitical situation in the Middle East, the level of reception of russian propaganda and the value orientation of countries in the region.

*Keywords:* Ukraine, the Persian Gulf, the UAE, Saudi Arabia, the Middle East, russia's aggression against Ukraine, humanitarian aid, US policy in the Middle East.